

УДК 342.951

ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА СВІТЛИЧНА,

доктор юридичних наук,

голова Харківської обласної державної адміністрації

ЗАХОДИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

У 1991 році Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права дитини та визнала, що сім'я є найкращим середовищем для виховання дитини, її розвитку та становлення особистості. Серед основних засад державної політики щодо соціального захисту дітей визначено створення умов для реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї, забезпечення пріоритету сімейних форм влаштування дитини. Разом з тим не кожна дитина в Україні має можливість зростати в сприятливому сімейному оточенні. Бідність родин, складні життєві обставини, недостатність на місцевому рівні послуг з підтримки дітей та сімей з дітьми зумовлюють дитячу бездоглядність, призводять до соціального сирітства [1]. З метою запобігання безпритульності та бездоглядності серед дітей, протидії поширенню соціально-негативних явищ у молодіжному середовищі проводяться заходи, спрямовані на виявлення дітей, які жебракують, вчиняють правопорушення або стали жертвами протиправної діяльності дорослих. Ганебним фактом для розвинутого соціального суспільства є випадки бездоглядності та бродяжництва серед дітей, що, у свою чергу, становить найгострішу проблему як українського суспільства, так і світової спільноти. У дітей, які не отримують необхідного піклування, зростають і виховуються на вулиці, руйнуються соціальні настанови та життєві орієнтири, відбувається соціально-психологічна дезадаптація особистості, що значно ускладнює процес соціалізації дитини, тобто її включення в суспільство через засвоєння нею низки соціальних норм, правил, звичаїв тощо. Натомість внаслідок девіантної поведінки діти набувають багатьох соціально негативних звичок (навичок), що вкорінюються в їхній свідомості й призводять до того, що вони не визнають будь-якого контролю з боку суспільства, ухиляються від суспільно корисної праці та обирають інші, як правило протизаконні, способи отримання засобів для існування, поповнюючи таким чином ряди неповнолітніх злочинців [2, с. 7–8]. Паралельно з проблемою дитячої бездоглядності або незалежно від неї в Україні спостерігається зростання рівня наркоманії, алкоголізму, проституції, жебрацтва серед неповнолітніх, явища соціальної дезадаптації підлітків, збільшується число дітей з девіантною поведінкою. Про складність ситуації свідчить також погіршення стану здоров'я сучасних дітей і молоді, що не може не позначитися на генфонді українського народу. Небезпека полягає в тому, що вживання алкоголю і наркотиків стає певною цінністю сучасної молодіжної субкультури, перетворюється в атрибут способу життя. Деструктивно впливає на життя дітей залежність від азартних ігор, комп'ютера та Інтернету. Ці фактори, крім безпосередньої загрози життю і здоров'ю дітей, додатково детермінують такі негативні наслідки, як вчинення дітьми правопорушень. Дитяча деліктність становить значну суспільну небезпеку, незважаючи навіть на відносно невеликий відсоток у загальній кількості злочинів та адміністративних правопорушень. Але це не єдине антисоціальне явище, яке негативно впливає на неповнолітніх членів суспільства. Нетипова або небезпечна поведінка, іноді просто безтурботне ставлення до соціальних або техногенних ризиків з боку дитини у поєднанні з неоглядністю та байдужістю дорослих призводить до загибелі, фізичного чи психологічного травмування неповнолітніх осіб. Сюди слід віднести й віктимну поведінку неповнолітніх жертв злочинів [3, с. 123]. Динаміка зростання за останнє десятиліття кількості молодих людей з девіантною поведінкою та урізноманітнення форм девіацій не лише доводять складність, глибину, полімотивованість цієї проблеми, а й підтверджують неефективність здійснюваних превентивних заходів та недосконалість науково-методичного забезпечення превентивного виховання дітей різних вікових періодів [4, с. 3].

Все вищезазначене тільки сприяє розвитку негативних криміногенних процесів у дитячому середовищі, що потребує вдосконалення певних методів превентивної (профілактичної) роботи серед підлітків, попередження бездоглядності та безпритульності дітей, вжиття скоординованих заходів щодо соціального захисту дітей, їх охоплення заходами правового виховання та організованого дозвілля, засвоєння правил безпечної поведінки, більш активної пропаганди серед підлітків здорового способу життя [5].

На підставі викладеного варто виокремити заходи ювенальної превенції в діяльності органів публічної адміністрації з метою запобігання безпритульності та бездоглядності серед дітей, протидії поширенню соціально негативних явищ у молодіжному середовищі, а саме:

- забезпечення проведення рейдів у місцях масового перебування дітей і підлітків, на ринках, у розважальних і торговельних центрах, місцях розміщення неформальних молодіжних об'єднань з метою раннього виявлення дітей, схильних до вчинення правопорушень, та проведення з ними індивідуально-виховної роботи;

- забезпечення проведення моніторингу ситуації в дитячому середовищі;

- проведення культурно-мистецьких акцій з метою пропаганди здорового способу життя молоді;

- забезпечення своєчасного виявлення та взяття на облік дітей, які вчиняють правопорушення або стали жертвами злочинної діяльності дорослих, а також дітей із сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, організація надання таким особам необхідної допомоги;

- забезпечення своєчасного виявлення батьків або осіб, котрі їх замінюють, які ухиляються від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо створення належних умов для життя, навчання та виховання дітей, а також їх облік і систематична перевірка виконання ними своїх обов'язків, надання таким особам необхідної допомоги, а також виявлення осіб, які негативно впливають на поведінку дітей, втягують їх у протиправну діяльність;

- забезпечення проведення з сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах, профілактичної роботи з метою запобігання негативним проявам серед дітей, у тому числі пияцтву, наркоманії, дитячій бездоглядності та безпритульності;

- установлення причин та умов, що призводять до самовільного залишення дітьми сімей чи дитячих закладів, сприяння їх усуненню;

- організація та забезпечення проведення у загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах роз'яснень щодо кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення публічної безпеки та порядку, безпеки дорожнього руху, формування у дітей і підлітків навичок правомірної поведінки;

- забезпечення із залученням працівників правоохоронних органів, психологів, педагогів проведення тренінгів серед дітей з питань засвоєння навичок безпечного поводження з виявленими підозрілими предметами, боєприпасами, вибуховими речовинами, а також у соціальних мережах, уникнення членства у групах на кшталт «Синій кит» та ін.;

- організація надання соціальних послуг з метою реабілітації, психокорекції, організації змістовного дозвілля, формування впевненої поведінки і трудових навичок дітьми, які перебувають у «конфлікті із законом», звільняються з місць позбавлення волі, які перебувають на обліку уповноважених органів з питань пробації;

- виявлення підлітків, які входять до груп з антигромадською поведінкою, лідерів та їх активних учасників, місць їх концентрації та сприяння роз'єднанню їхніх неформальних молодіжних об'єднань і припиненню фактів їхньої антигромадської поведінки;

- організація відвідування дітьми та молоддю, які перебувають на обліку уповноважених органів з питань пробації, музеїв, художніх виставок, закладів культури тощо, які належать до історичної спадщини України, з метою формування в них правосвідомості [5].

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу : розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 526-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/526-2017-%D1%80> (дата звернення: 22.03.2019).

2. Журавель О. Є. Адміністративно-правові засади протидії безпритульності та бездоглядності дітей органами внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2013. 23 с.

3. Іщенко І. Превентивна робота з дітьми: актуалізація питання та перспективи дослідження. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С. 122–126.

4. Концепція превентивного виховання дітей і молоді в системі освіти України : проект для обговорення / розроб.: В. М. Оржеховська, С. В. Кириленко. 23 с. URL: http://fz-09.at.ua/Vuhovna/proekt_konsepsiyi_preventivnogo_vuhovannyi.doc (дата звернення: 22.03.2019).

5. Регіональна Програма забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії злочинності на території Харківської області на 2018–2019 роки : рішення Харківської обласної ради від 01.03.2018 № 656-VII. URL: <http://www.oblrada.kharkov.ua/ua/public-information/oblasni-programi/323-rehionalna-prohrama-zabezpechennia-publichnoi-bezpeky-i-poriadku-ta-protydii-zlochynnosti-na-terytorii-kharkivskoi-oblasti-na-2018-2019-roky> (дата звернення: 22.03.2019).

Одержано 26.03.2019